

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

L'INDULT PARTICULAR

Anàlisi sobre la regulació actual i
propostes de reforma

Treball de Final de Grau de Dret

Alumna: Anna Carrillo Cid

Directora: María José Cuenca García

Curs: 4t curs del Grau de Dret

Grup: 1

Data d'entrega: 15/05/2015

Índex:

I. INTRODUCCIÓ	4
II. REGULACIÓ DE L'INDULT A L'ORDENAMENT JURÍDIC ESPANYOL	5
1. Marc legal	5
2. Fonament de l'indult	9
3. Tipus d'indults	12
3.1. <i>Per la seva amplitud:</i>	12
3.2. <i>Per la modalitat del seu atorgament:</i>	13
3.3. <i>Pel sol·licitant:</i>	13
3.4. <i>Pel moment de la seva concessió:</i>	15
4. Pressupòsits per a la seva concessió	15
4.1. <i>Respecte del beneficiari de la gràcia:</i>	15
4.2. <i>Respecte del delictes objecte d'indult</i>	16
4.3. <i>Respecte de la pena graciada:</i>	16
4.4. <i>Respecte de tercers:</i>	17
5. Efectes de l'indult.....	17
5.1. <i>Efectes generals:</i>	18
5.2. <i>Efectes especials:</i>	18

III.	ASPECTES CONTROVERTITS DE LA REGULACIÓ DE L'INDULT	19
1.	Des de la perspectiva de l'Estat Social i Democràtic de Dret	19
1.1.	<i>L'atribució al Govern de la facultat d'eximir del compliment d'una pena imposada per un Tribunal:</i>	19
1.2.	<i>La falta d'exigències de motivació per la concessió de l'indult:</i>	20
2.	Des de la perspectiva dels postulats del Dret Penal	24
IV.	L' APLICACIÓ DE L'INDULT A ESPANYA	29
V.	RECAPITULACIONS I REFLEXIONS DE L'ACTUAL LEGISLACIÓ	35
VI.	BIBLIOGRAFIA.....	38
VII.	ABREVIACIONS	40

ABSTRACT

És objecte d'examen en el present treball l'anàlisi de la regulació actual de l'indult particular, a fi de poder valorar si el manteniment de la mesura de gràcia té sentit en la legislació actual, tant des del punt de vista de l'Estat Social i Democràtic de Dret, com des del punt de vista dels postulats penals. Així mateix, es duran a terme les propostes de reforma de la figura, que es considerin adients, per tal d'adaptar la seva regulació a les finalitats teòriques actuals de l'indult.

I. INTRODUCCIÓ

En primer lloc, cal assenyalar que l'elecció de l'estudi de l'indult particular, com a Treball de Fi de Grau, ve motivat per ser una institució que gairebé no es desenvolupa en les assignatures cursades al Grau de Dret, tot i tenir, en els darrers anys, una forta repercussió mediàtica. En diverses ocasions, hem pogut observar com la concessió de la mesura de gràcia en determinats supòsits ha estat polèmica, així, per exemple, els concedits a funcionaris condemnats per delictes de corrupció pública, com la prevaricació o la malversació. Enfront a aquest situació, apareixen nombroses notícies periodístiques, així com articles doctrinals, que es qüestionen la figura de la mesura de gràcia en la legislació espanyola vigent.

Sempre m'ha suscitat dubtes el fet que existeixi la figura de l'indult, doncs *“constituye una excepción al normal funcionamiento de la Administración de Justicia, ya que en su virtud el poder ejecutivo puede declarar extinguida o modificada la pena impuesta por un juez o tribunal en una sentencia firme”*¹. Per tant, sembla estrany que a través de l'indult, el Poder Executiu, que és un poder teòricament independent al Poder Judicial, pugui interferir en tasques que només li són pròpies a aquest darrer.

Per això, allò que pretenc dur a terme amb la realització del present treball és conèixer la figura de l'indult particular per tal de valorar si aquesta té sentit en l'actualitat i, en conseqüència, s'hauria de preservar. A aquests efectes, també exposaré les reformes que consideri que s'haurien de realitzar en la legislació en cas que la meua conclusió impliqués el manteniment de la figura de gràcia.

¹ DOVAL PAÍS, A., “Las concesiones de indultos en España (2000-2008)”, *Revista Española de Investigación Criminológica*, art. 5, núm. 9 (2011), p. 1, en: <http://www.criminologia.net/pdf/reic/ano9-2011/a92011art5.pdf> [visitat el 15/03/2015].

Per tal de dur a terme aquesta valoració, em centraré en les següents consideracions: en primer lloc, i a fi de situar el lector, exposaré el marc normatiu on es troba regulada la mesura de gràcia en l'ordenament jurídic espanyol. Així doncs, analitzaré els fonaments teòrics de l'indult, les classes que existeixen, els motius per a la seva concessió, la seva aplicació i els seus efectes.

En segon lloc, procediré a dur a terme un recull dels aspectes més controvertits de la regulació de l'indult, tant des de la perspectiva de l'Estat Social i Democràtic de Dret, com des de la perspectiva dels postulats del Dret Penal.

La següent qüestió abastarà l'anàlisi de la doctrina que s'ha pronunciat en la matèria a fi de valorar la utilitat i legitimació de la institució. Aquest punt l'enllaçaré amb un estudi sobre l'aplicació concreta de l'indult particular, a través de l'anàlisi de tres casos concrets i controvertits sobre la concessió o no de la mesura de gràcia, a fi de poder jutjar amb coneixement si l'indult segueix els fonaments teòrics explicats.

Per últim, duré a terme les reflexions oportunes sobre l'actual regulació de l'indult particular, exposant les propostes de reforma que consideri convenientes per tal d'adaptar la figura de gràcia a la legislació vigent.

II. REGULACIÓ DE L'INDULT A L'ORDENAMENT JURÍDIC ESPANYOL

1. Marc legal

En primer lloc, cal analitzar la institució de l'indult particular a través de l'estudi del seu marc legal. La seva regulació jurídica es troba recollida:

A la *Constitución Española de 1978*² (en endavant, CE), on trobem:

—L'article 62.i) CE, el qual determina el següent: "*Corresponde al Rey (...) i ejercer el derecho de gracia con arreglo a la ley, que no podrá autorizar indultos generales*". No obstant, aclarir que tot i que l'indult és una de les atribucions que té el Rei, com disposa la jurisprudència "*de acuerdo con los principios que informan la Monarquía parlamentaria, esa potestad no es ejercida materialmente por el Jefe del Estado, sino por el Gobierno que es a quien la Ley a la que se remite ese precepto encomienda*

² Constitución Española de 27 de diciembre de 1978, BOE núm. 311, de 29 de diciembre.

*adoptar la decisión correspondiente. El ejercicio del derecho de gracia es, pues, una facultad sustancialmente gubernamental*³.

—L'article 87.3 CE, que estableix el següent: “*Una ley orgánica regulará las formas de ejercicio y requisitos de la iniciativa popular para la presentación de proposiciones de ley. En todo caso se exigirán no menos de 500.000 firmas acreditadas. No procederá dicha iniciativa en materias propias de ley orgánica, tributarias o de carácter internacional, ni en lo relativo a la prerrogativa de gracia*”.

—L'article 102 CE, el qual fa referència a la responsabilitat criminal del President i dels altres membres del Govern, i aclareix en el seu apartat tercer que “*la prerrogativa real de gracia no será aplicable a ninguno de los supuestos del presente artículo*”.

Així doncs, la norma suprema de l'Estat espanyol atribueix la funció d'exercir el dret de gràcia al Rei, prohibeix la concessió d'indults generals i, d'altra banda, no permet l'aplicació de la gràcia en casos de responsabilitat criminal del President i dels altres membres del Govern. Així mateix, la CE limita la possibilitat de presentar una iniciativa legislativa de caire popular en matèria, entre d'altres, d'indult.

Pel que fa a la *Ley de 18 de junio de 1870, de Reglas para el ejercicio de la Gracia de indulto*⁴ (en endavant *Ley de 18 de junio de 1870*), dir que aquesta és la norma que conté la regulació més extensa de la mesura de gràcia estudiada, doncs els seus preceptes fan referència a la figura de l'indult particular. Per aquest motiu, no drem a terme una transcripció literal de la Llei en aquest apartat, sinó que anirem desglossant el seu contingut al llarg del treball.

Tot i això, procedeix fer especial menció al seu caràcter decimonònic, doncs fou publicada per primera vegada el 18 de juny de 1870 i encara segueixi vigent en l'actualitat. No obstant, ha patit varies modificacions per la seva adaptació a les necessitats de cada

³ Sentencia de 2 de diciembre de 2005 del Tribunal Supremo (Sala de lo Contencioso-Administrativo, Sección 1ª), RJ 2006/2271.

⁴ Ley de 18 de junio de 1870, de Reglas para el ejercicio de la Gracia de indulto, Gaceta núm. 175, de 24 de junio.

moment, sent la última reforma la operada per la Llei 1/1988, de 14 de gener⁵, en la que es va anular la obligació de motivar l'indult.

L'indult particular és una mesura de gràcia que es concedeix mitjançant un Real Decret que conté el nom de la persona indultada, el delictes o delictes pels quals va ser condemnat l'indultat i les penes imposades, sense que, en principi, i segons es desprèn d'aquesta Llei mencionada, sigui necessària cap tipus de motivació que permeti determinar un criteri uniforme en quan a les possibilitats de concessió de la mesura.

D'aquesta manera, sembla que no existeix una obligació per part del Govern de concedir l'indult sempre que es donin les mateixes circumstàncies. I és precisament per aquest motiu, pel qual es discuteix si la concessió d'aquesta institució implicaria una vulneració del principi d'igualtat consagrat en l'art. 14 CE, doncs seria possible que l'indult fos atorgat en un supòsit específic, i en canvi, fos denegat en un altre cas molt similar⁶.

A la *Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal*⁷ (en endavant, CP), la mesura de gràcia es recull als següents preceptes:

—L'article 4.3 CP, que disposa el següent: *“Del mismo modo acudirá al Gobierno exponiendo lo conveniente sobre la derogación o modificación del precepto o la concesión de indulto, sin perjuicio de ejecutar desde luego la sentencia, cuando de la rigurosa aplicación de las disposiciones de la Ley resulte penada una acción u omisión que, a juicio del Juez o Tribunal, no debiera serlo, o cuando la pena sea notablemente excesiva, atendidos el mal causado por la infracción y las circunstancias personales del reo”*. A aquests efectes, aclarir que aquest tipus penal *“solamente contempla el indulto que decida solicitar el Tribunal juzgador e, implícitamente, también el Tribunal que dicta sentencia definitiva”*⁸.

⁵ Ley 1/1988, de 14 de enero, por la que se modifica la Ley de 18 de junio de 1870, estableciendo reglas para el ejercicio de la Gracia de Indulto, BOE núm. 13, de 15 de enero de 1988.

⁶ Vegeu punt 1.2, La falta d'exigències de motivació per la concessió de l'indult, de l'apartat III, Aspectes controvertits de la Regulació de l'indult.

⁷ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, Código Penal, BOE núm. 281, de 24 de noviembre; rect. BOE núm. 54, de 2 de marzo de 1996.

⁸ QUINTERO OLIVARES, G., MORALES PRATS, F., *Comentarios al Nuevo Código Penal, 4ª edición*, Ed. Thomson Aranzadi, Navarra, 2005, p. 63.

- L'article 4.4 CP, el qual estableix que: *“si mediara petición de indulto, y el Juez o Tribunal hubiere apreciado en resolución fundada que por el cumplimiento de la pena puede resultar vulnerado el derecho a un proceso sin dilaciones indebidas, suspenderá la ejecución de la misma en tanto no se resuelva sobre la petición formulada. También podrá el Juez o Tribunal suspender la ejecución de la pena, mientras no se resuelva sobre el indulto cuando, de ser ejecutada la sentencia, la finalidad de éste pudiera resultar ilusoria”*.
- L'article 130.1.4º CP, que assenyala com una de les causes de l'extinció de la responsabilitat criminal, la concessió de l'indult.

Pel que fa al *Real Decreto de 14 de septiembre de 1882, por el que se aprueba la Ley de Enjuiciamiento Criminal*⁹ (en endavant, LECrim), mencionar dos articles relacionats amb la figura de gràcia estudiada:

- L'article 666.4ª LECrim estableix que: *“serán tan sólo objeto de artículos de previo pronunciamiento las cuestiones o excepciones siguientes: (...) 4ª La amnistía o indulto”*.
- L'article 902 LECrim, que disposa: *“cuando la Sala crea indicado proponer el indulto, lo razonará debidamente en la sentencia”*.

Respecte al *Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario*¹⁰ (en endavant, RP), dir que existeixen els següents preceptes legals relacionats amb la figura de l'indult:

- L'article 193 RP, que assenyala el següent: *“Para el cómputo de las tres cuartas partes o, en su caso, dos terceras partes de la pena, se tendrán en cuenta las siguientes normas:*
- 1.ª El tiempo de condena que fuera objeto de indulto se rebajará al penado del total de la pena impuesta, a los efectos de aplicar la libertad condicional, procediendo como si se tratase de una nueva pena de inferior duración.*

⁹ Real Decreto de 14 de septiembre de 1882, por el que se aprueba la Ley de Enjuiciamiento Criminal, BOE núm. 260, de 17 de septiembre de 1882.

¹⁰ Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario, BOE núm. 40, de 15 de febrero de 1996.

2.ª Cuando el penado sufra dos o más condenas de privación de libertad, la suma de las mismas será considerada como una sola condena a efectos de aplicación de la libertad condicional. Si dicho penado hubiera sido objeto de indulto, se sumará igualmente el tiempo indultado en cada una para rebajarlo de la suma total”.

—L’article 202.2 RP, que estableix que: “*constituyen, por tanto, beneficios penitenciarios el adelantamiento de la libertad condicional y el indulto particular”.*

—L’article 206 RP disposa:

“1. La Junta de Tratamiento, previa propuesta del Equipo Técnico, podrá solicitar del Juez de Vigilancia Penitenciaria la tramitación de un indulto particular, en la cuantía que aconsejen las circunstancias, para los penados en los que concurran, de modo continuado durante un tiempo mínimo de dos años y en un grado que se pueda calificar de extraordinario, todas y cada una de las siguientes circunstancias:

a) Buena conducta.

b) Desempeño de una actividad laboral normal, bien en el Establecimiento o en el exterior, que se pueda considerar útil para su preparación para la vida en libertad.

c) Participación en las actividades de reeducación y reinserción social.

2.La tramitación del indulto a que se refiere el párrafo anterior se regulará por lo dispuesto en la vigente legislación sobre el ejercicio del derecho de gracia y en las disposiciones que la complementen o modifiquen”.

Pel que fa a la *Ley Orgánica 2/1989, de 13 de abril, Procesal Militar*¹¹, assenyalar que en la seva disposició addicional octava es fa referència a la figura de l’indult. No obstant, en el present treball, no s’entrarà en les particularitats de la prerrogativa de gràcia en la jurisdicció militar.

2. Fonament de l’indult

Com a punt de partida, cal exposar quines són les justificacions per les quals l’indult segueix vigent en l’actualitat.

¹¹ Ley Orgánica 2/1989, de 13 de abril, Procesal Militar, BOE núm. 92, de 18 de abril de 1989.

D'una banda, la doctrina assenyala que l'indult compleix una funció mitigadora. Aquesta funció respon al fet que *“en los últimos tiempos se han conocido, además de los efectos de algunos anacronismos legales, por ejemplo, casos de penas que deben cumplirse muchos años después del hecho, cuando ya el autor está totalmente rehabilitado, o pequeños delitos, en lo material, que por distintos azares consiguen cumplir con todas las cualificaciones inimaginables, dando lugar a penas desproporcionadas, o consecuencias excesivas de la aplicación de las reglas sobre concurso real de delitos”*¹². De manera que, en aquestes situacions, el resultat final ha estat sempre el mateix: *“el hecho no parecía suficientemente grave como para ser delictivo, o la aplicación de la pena resultaba en el caso excesiva o desproporcionada o inconveniente”*¹³.

Així doncs, la funció mitigadora, la qual s'identificaria amb el ja mencionat art. 4.3 CP, respondria a dues possibles situacions.

En primer lloc, la concessió de l'indult procediria pels casos on de l'aplicació rigorosa de la Llei suposaria una pena desproporcionada o excessiva pel supòsit concret. En l'actualitat, aquesta primera situació no plantejaria conflictes.

En segon lloc, l'aplicació de la figura de gràcia seria necessària en els supòsits on les penes imposades s'hagueren de complir anys més tard a la comissió dels fets, quan l'autor ja hagués estat rehabilitat. No obstant això, dir que l'aplicació de la mesura de gràcia per resoldre aquestes situacions es discuteix en l'actualitat, doncs es podria considerar que el conflicte ja ha estat resolt a través de la recent reforma del CP operada en el 2010, la qual va incloure com a circumstància atenuant *“la dilación extraordinaria e indebida en la tramitación del procedimiento, siempre que no sea atribuible al propio inculpado y que no guarde proporción con la complejidad de la causa”*¹⁴.

Per tant, i en resposta a aquesta funció principal, la prerrogativa de gràcia permetria una vàlvula d'escapament en aquells casos en els que la Llei es pugui considerar com a excessivament rigorosa, o de la seva aplicació puguin sorgir situacions considerades injustes. Com assenyala QUINTERO OLIVARES, *“estarían dentro de estos casos aquellos en los que el propio tribunal sentenciador anuncia que solicitará el indulto en la*

¹² QUINTERO OLIVARES, *Comentarios al Nuevo Código Penal*, cit., pp. 62-63.

¹³ QUINTERO OLIVARES, *Comentarios al Nuevo Código Penal*, cit., pp. 62-63.

¹⁴ Article 21.6 CP, punt que es desenvolupa en l'apartat V, Recapitulacions i reflexions de l'actual legislació.

misma sentencia condenatoria. El argumento sería: no tengo más remedio que aplicar la ley pero considero que en este caso sus efectos son excesivos"¹⁵.

Tot i això, amb la previsió normativa de la possibilitat de concessió d'indult, el legislador no pretén fomentar una manera d'evitar, com a regla general, l'execució de la Llei, sinó que només preveu aquesta possibilitat a mode d'excepció per casos molt concrets, quan "*puede haber circunstancias personales, temporales o de cualquier otra índole, que hagan desaconsejable el acatamiento automático del mandato legal*"¹⁶.

D'altra banda, trobem l'indult com un premi dins del règim penitenciari. L'aplicació de la prerrogativa de gràcia també pot respondre a "*la concesión de un premio en aquellos casos en los que se observa un cambio en el comportamiento o un avance significativo en el proceso de rehabilitación*"¹⁷. Aquesta possibilitat es contempla en el ja mencionat art. 206.1 del RP.

En suma, la funció mitigadora de l'indult es correspondrà amb el *principi de proporcionalitat* o de *prohibició d'excés*, mitjançant el qual es permetria reduir la pena "*en aquellos casos en los que se estime que una aplicación estricta de la ley determinaría un castigo notablemente excesivo, atendidos al mal causado por la infracción y las circunstancias personales del reo (art. 4.3 del Código Penal)*"¹⁸.

I, pel que fa a la funció de l'indult com a premi dins del règim penitenciari, el vincularíem amb el *principi de reinserció social*, doncs possibilita "*el cese de la situación penal aflictiva respecto de aquellos condenados cuya permanencia en ella se considere innecesaria, por haber dado muestras de corrección suficiente, así como de buena disposición y arrepentimiento, demostrando la inoportunidad de la necesidad del cumplimiento efectivo de la pena al haber evidenciado con su comportamiento una esperanzadora aptitud para su positiva reincorporación en la vida social (art. 25.2 CE)*"¹⁹.

¹⁵ QUINTERO OLIVARES, *Comentarios al Nuevo Código Penal*, cit., pp. 62-63.

¹⁶ QUINTERO OLIVARES, *Comentarios al Nuevo Código Penal*, cit., pp. 62-63.

¹⁷ MADRID PÉREZ, A., "El indulto como excepción. Análisis de los indultos concedidos por el Gobierno Español durante 2012", *Revista Crítica Penal y Poder*, núm. 6 (2014), p. 115, en: <http://revistes.ub.edu/index.php/CriticaPenalPoder/article/view/6207/13027> [visitat el 02.04.2015].

¹⁸ SEQUEROS SAZATORNIL, F., "El control sobre la razonabilidad del indulto desde el plano constitucional", *Diario La Ley*, núm. 6347 (2005), pp. 5-6.

¹⁹ SEQUEROS SAZATORNIL, "El control sobre la razonabilidad (...)", cit., pp. 5-6.

3. Tipus d'indults

Les modalitats de la mesura de gràcia analitzada es poden classificar de varis modes:

3.1. Per la seva amplitud:

- *Indult total.* D'acord amb l'art. 4 de la *Ley de 18 de junio de 1870*, consisteix en la remissió de totes les penes a les que hagués estat condemnat el reu quan aquestes encara no haguessin estat complertes pel mateix penat. Així doncs, per tal que l'indult es pugui titllar de total, cal que la seva concessió abasti "*todos los castigos principales y todos los castigos accesorios*"²⁰.

La concessió de l'indult total és molt excepcional, per ser únicament procedent en el cas de concórrer raons de justícia, equitat o utilitat pública, tal i com es recull en l'art. 11 de la *Ley de 18 de junio de 1870*²¹. A més, també serà necessari per l'atorgament d'aquest tipus d'indult, que l'òrgan sentenciador emeti un informe a l'Executiu apreciant alguna de les causes legals per a la seva concessió.

- *Indult parcial.* D'acord amb l'art. 4 de la *Ley de 18 de junio de 1870*, si la gràcia no reuneix els requisits per tal que es pugui concedir l'indult total, es titllarà de parcial. D'aquesta manera, l'indult pot ser parcial per dos motius: el primer, perquè havent imposat l'òrgan sentenciador varies penes principals o accessòries, no es remeti més que a alguna d'elles; el segon, perquè no es remeti a cap d'elles en absolut, sinó que es minorin els efectes de les penes i, especialment, la seva duració.

Una modalitat típica de l'indult parcial és la commutació, recollida també en l'art. 4 de la *Ley de 18 de junio de 1870*, la qual "*consiste en la substitución de la pena o penas impuestas por otra u otras distintas*"²².

Existeixen dues classes de commutació: la commutació ordinària, que consisteix en la substitució d'una pena per una altra de menor gravetat de la mateixa escala gradual, i la

²⁰ LLORCA ORTEGA, J., *La ley de indulto (Comentarios, Jurisprudencia, Formularios y notas para su reforma)*, 2ª edición, Ed. Tirant lo Blanch, Valencia, 1997, p. 37.

²¹ Precisament per aquest motiu, DEL TORO MARZAL assenyala que la sol·licitud d'indult total només pot concórrer en aquells casos en els quals la petició la dur a terme el penat, doncs els indults d'iniciativa judicial només es poden fonamentar en un excés de pena, i no en raons de justícia ni equitat (a LLORCA ORTEGA, *La ley de Indulto*, cit., p. 85).

²² LLORCA ORTEGA, *La ley de Indulto*, cit., p. 40.

commutació especial, que consisteix en la substitució d'una pena imposada per una altra que pertany a una escala gradual diferent. La primera d'elles és la preferent pel legislador, doncs tal i com determina l'art. 12 de la *Ley de 18 de junio de 1870*, “*en los demás casos se concederá tan sólo el parcial, y con preferencia la conmutación de la pena impuesta en otra menos grave dentro de la misma escala gradual*”.

3.2. Per la modalitat del seu atorgament:

Dins d'aquesta classificació podem parlar d'*indults purs*, que són aquells atorgats sense més condicions que les tàcites de tots els indults, o d'*indults condicionals* (regulats a l'art. 16 de la *Ley de 18 de junio de 1870*), que són aquells concedits sota determinades condicions, que han de quedar expressades clarament en la concessió de la gràcia. En aquests casos, l'òrgan sentenciador no donarà compliment a la mesura de gràcia concedida sense que, prèviament, el penat hagi complert les condicions imposades (art. 17 de la *Ley de 18 de junio de 1870*).

3.3. Pel sol·licitant

Des del punt de vista de la iniciació de l'expedient, ens podem trobar distintes modalitats d'indult:

- *Indult d'iniciativa particular*. És l'indult postulat pel condemnat, pels seus parents o per qualsevol altre persona en el seu nom (art. 19 de la *Ley de 18 de junio de 1870*). En aquest sentit, aclarir que “qualsevol persona en el nom del condemnat” no significa “d'acord amb ell” o “amb el seu consentiment”, sinó que pot instar l'indult d'iniciativa particular “*cualquier persona que por entender que hay razones de justicia, humanitarias, de solidaridad u otras, lo considere conveniente*”²³, i “*sin necesidad de poder escrito que acredite su representación*”²⁴.

D'altra banda, l'indult d'iniciativa particular no presenta limitacions de cap tipus, doncs la seva sol·licitud pot esser fonamentada en qualsevol motiu i els efectes que es concedeixin poden ser tant parcials com totals.

²³ SÁNCHEZ-VERA GÓMEZ-TRELLES, J., “Una lectura crítica de la Ley de Indulto”, *InDret* (2008), p. 15, en: <http://www.raco.cat/index.php/InDret/article/viewFile/124255/172228> [visitat el 20.03.2015].

²⁴ RODRIGUEZ DEVESA, J.M., *Derecho Penal Español. Parte general*, Ed. Dykinson, Madrid, 1994, p. 675.

- *Indult d'iniciativa judicial o d'iniciativa fiscal* (regulats en l'art. 20 de la *Ley de 18 de junio de 1870*). El primer, és l'indult proposat per l'òrgan judicial sentenciador o pel Tribunal Suprem quan conegui de la causa per via de recurs de cassació per infracció de Llei. L'indult d'iniciativa fiscal és el proposat pel fiscal de l'òrgan judicial sentenciador o pel Fiscal General de l'Estat.

A aquests efectes, dir que “*la función encomendada por vía de indulto judicial o fiscal se refiere únicamente al caso en que la pena fuera notablemente excesiva, atendidos el grado de malicia y el daño causado por el delito*”²⁵.

- *Indult d'iniciativa governativa* (art. 21 de la *Ley de 18 de junio de 1870*). És l'indult que ordena tramitar el Govern a falta de les iniciatives anteriors.
- *Indult d'iniciativa penitenciària* (art. 206 RP). És l'indult que sol·licita el Jutge de Vigilància Penitenciària a favor d'un penat a la vista de les especials circumstàncies que concorren en el mateix.

A aquests efectes, tenir present que l'indult penitenciari suposa un dret subjectiu de l'intern quan concorrin uns pressupòsits o requisits establerts per la normativa penitenciària. D'aquesta manera, quan l'intern estimi que en ell concorren aquests pressupòsits, podrà acudir, per via de queixa o de recurs, al Jutge de Vigilància Penitenciària per tal que aquest insti al Govern la concessió de l'indult. Per aquest motiu, no s'ha d'equiparar la sol·licitud d'indult penitenciari amb una simple sol·licitud d'indult ordinària, doncs més aviat, ens trobem davant d'una “*propuesta de gracia acompañada de un certificado de garantía emitido por funcionarios en los que cabe presumir tanto la competencia profesional como la imparcialidad; su informe-propuesta ha de constituir, en la práctica, la mejor carta de recomendación*”²⁶.

D'altra banda, els motius que han de concórrer perquè l'intern pugui exercir el dret subjectiu que li correspon són, que durant un temps mínim de dos anys, d'una manera continuada i en un grau que es pot qualificar d'extraordinari, es compleixin els següents requisits:

- a) S'observi bona conducta, entenent com a tal la simple absència de faltes disciplinàries.

²⁵ LLORCA ORTEGA, *La ley de Indulto*, cit., p. 65.

²⁶ LLORCA ORTEGA, *La ley de Indulto*, cit., p. 76.

- b) Desenvolupi una activitat laboral normal, bé en l'establiment o en l'exterior, que es pugui considerar útil per la seva preparació per a la vida en llibertat i participi en les activitats de reeducació i reinserció social.
- c) Que l'intern es trobi classificat en tercer grau de tractament, doncs la permanència en un altre grau evidenciaria un comportament no apta pel benefici mencionat.

3.4. Pel moment de la seva concessió

Depenent del moment de concessió de l'indult, podem distingir entre:

- *Indult anticipat*. És aquell que s'atorga abans de la celebració del judici i, per tant, abans que es dicti sentència.
- *Indult <<post sententiam>>*. És el que s'atorga una vegada ja ha recaigut sentència condemnatòria.

4. Pressupòsits per a la seva concessió

4.1. Respecte del beneficiari de la gràcia

Com a regla general, el subjecte beneficiari de l'indult particular ha de reunir les següents condicions:

- a) **Condicció de penat**. El beneficiari de la gràcia ha d'ostentar la condició de penat, de manera que no és possible concedir l'indult a un subjecte acusat i no condemnat en judici, tal i com es recull en l'art. 2.1º de la *Ley de 18 de junio de 1870*. A més, dir que per tal que es pugui dur a terme la sol·licitud de la mesura de gràcia, cal que la sentència condemnatòria que ja s'hagi dictat tingui la condició de ferma, independentment de si el penat es troba en situació de llibertat o no.
- b) **Que es trobi a disposició del tribunal**. En aquest sentit, aclarir que d'acord amb l'art. 2.2º de la *Ley de 18 de junio de 1870* és necessari que “*el beneficiario se encuentre a disposición del órgano sentenciador para el cumplimiento de la condena*”²⁷. No obstant, i tal i com hem mencionat amb anterioritat, aquesta condició exigida no significa necessàriament que el reu hagi de trobar-se complint condemna perquè la gràcia es pugui tramitar, sinó que s'ha d'entendre en el sentit que no s'aplicaran, ni tan

²⁷ LLORCA ORTEGA, *La ley de indulto*, cit., p. 22.

sols es tramitaran, els indults els beneficiaris dels quals no es trobin a disposició de l'òrgan judicial o estigueren fugats del Centre Penitenciari de compliment.

- c) Que no sigui reincident. Generalment, i segons l'art. 2.3º de la *Ley de 18 de junio de 1870* no podran ser indultats els reincidents en el mateix o en qualsevol altre delictes pel qual haguessin estat condemnats per sentència ferma²⁸.

No obstant això, i de manera excepcional, cal tenir present que el legislador permet “*la concesión del indulto al reincidente en el caso de concurrir, a juicio del Tribunal sentenciador, razones suficientes de justicia, de equidad o conveniencia pública*”²⁹.

Per últim, també recordar que segons l'art. 3 de la *Ley de 18 de junio de 1870* existeixen subjectes que tot i reunir els requisits legals ja mencionats, estan exclosos de la concessió de la gràcia. Aquests condemnats exclosos de l'indult són: el President i els Ministres del Govern en els casos d'haver incorregut aquests en responsabilitat criminal.

4.2. Respecte del delictes objecte d'indult

S'ha de recordar que l'indult gràcia penes, però no delictes, i que la pena indultada pot provenir de qualsevol tipus de delictes. Tot i això, pels delictes privats perseguits a instància de part on l'ofès ha sigut part en el procés, serà necessari que aquesta part ofesa sigui escoltada abans de la concessió de la mesura de gràcia.

4.3. Respecte de la pena graciada

En principi, cap delictes ni cap pena estan exclosos de la gràcia d'indult. A més, dir que “*concedida la gracia y a tenor del principio accesorium sequitur principale, el indulto de la pena principal llevará consigo el de sus accesorias, a excepción de las de inhabilitación para cargos públicos y derechos políticos y sujeción a la vigilancia de la Autoridad*”³⁰. Així doncs i de manera general, la concessió de l'indult de la pena principal suposarà l'extinció de les penes accessòries, a excepció “*de las de inhabilitación para cargos públicos y*

²⁸ El concepte de reincident, al qual es refereix l'art. 2.3º de la Llei de l'indult (promulgada en el 1870), no és el mateix que s'utilitza pels successius Codis Penals. Des del punt de vista de la Llei reguladora de l'indult, només caldrà l'existència d'una anterior condemna per delictes, qualsevol que sigui la seva naturalesa i gravetat, per tal que neixi l'impediment d'atorgar la gràcia.

²⁹ LLORCA ORTEGA, *La ley de Indulto*, cit., p. 25.

³⁰ LLORCA ORTEGA, *La ley de Indulto*, cit., p. 31.

derechos políticos y sujeción a la vigilancia de la Autoridad, las cuales no se tendrán por comprendidas si de ellas no se hubiese hecho mención especial en la concesión” (art. 6 de la Ley de 18 de junio de 1870).

D'altra banda, també assenyalar que existeix un règim específic respecte de les penes pecuniàries, doncs l'art. 8 de la Ley de 18 de junio de 1870 determina que la concessió de la gràcia per aquests tipus de pena específica eximirà al subjecte beneficiari del pagament de la quantitat que encara no hagués satisfet, però no implicarà el retornament d'aquella quantitat ja pagada.

Per últim, aclarir que segons l'art. 9 de la *Ley de 18 de junio de 1870*, queda exclòs de l'indult el pagament de les costes processals i de les indemnitzacions civils derivades del delictes, doncs encara que aquestes formin part de la condemna, no es consideren penes. D'aquesta manera, s'evita causar perjudicis a tercers.

4.4. *Respecte de tercers:*

Segons l'art. 15.1 de la *Ley de 18 de junio de 1870*, és condició tàcita a tot indult que la seva concessió no causi un perjudici a terceres persones ni als seus drets³¹.

5. Efectes de l'indult

Abans de parlar dels efectes de l'indult pròpiament dit, recordar que la mesura de gràcia produirà els seus efectes sempre que reuneixi els requisits establerts pel seu atorgament en la Llei de l'indult i sigui efectivament concedida per part del Poder Executiu.

Un cop dit això, aclarir també que els efectes de l'indult dependran de la modalitat de gràcia que estiguem tractant. Per això, cal distingir entre els efectes generals que implica la

³¹ A aquests efectes, i tal i com defensa LLORCA ORTEGA (*La ley de Indulto*, cit., p. 96), al extingir l'indult la pena (i no el delictes), difícilment ens trobarem en casos on es pugui imaginar que l'extinció de la mateixa pugui causar perjudicis a una tercera persona, excepte a l'ofès, per la possible decepció per l'incompliment de la pena (cosa que probablement ocorrerà en totes les concessions d'indult). Així doncs, no té gaire sentit que la llei que regula la mesura de gràcia estudiada contingui el precepte mencionat en aquest apartat.

concessió de qualsevol tipus d'indult i, els efectes especials que acompanyen la concessió d'alguna de les modalitats d'aquesta institució.

5.1. *Efectes generals.* Els efectes generals són aquells que es produeixen en tots els indults, qualsevol que sigui la seva modalitat o classe. Aquests efectes generals són els següents:

- La concessió de l'indult i el principi penològic <<*accessorium sequitur principale*>>. Per poder parlar d'aquest efecte general, cal dir que per què sigui vàlida la concessió de la gràcia caldrà que en la mateixa s'expressi la pena sobre la que recau l'indult. No obstant, existeix una excepció a aquesta regla general de consignació expressa, doncs en la concessió de l'indult, es presumeix la inclusió de les penes accessòries en la pena principal. D'aquesta manera, “*cuando la concesión del indulto se limite a mencionar la pena principal graciada, el legislador ordena extender la gracia, cuando no exista otra mención en contrario, a las penas accesorias*”³².
- El caràcter irrevocable de la concessió de l'indult. En aquest sentit, mencionar que “*la concesión del indulto es por su naturaleza irrevocable con arreglo a las cláusulas con que hubiere sido otorgado*”³³. D'aquesta manera, tot i que l'indult sigui titllat d'equivocat de manera posterior a la seva concessió, aquest produirà efectes permanents per tal que la seguretat jurídica del reu no es vegi desprotegida³⁴.
- D'altra banda, l'indult pot ser pur o condicional. En aquest darrer cas, la condició haurà de complir-se amb anterioritat a l'aplicació de la gràcia, però “*si, por la naturaleza de la condición, el incumplimiento de la misma aconteciere cuando el reo estuviere ya gozando del indulto, procederá su revocación*”³⁵.

5.2. *Efectes especials.* Són aquells que es produeixen depenent de la modalitat i la classe d'indult del qual estiguem parlant. Per aquest motiu, cal distingir entre:

- *L'indult total.* Implica la remissió de totes les penes, tant aquelles de caràcter principal com les de caràcter accessori, a les que hagués estat condemnat el reu i les quals encara

³² LLORCA ORTEGA, *La ley de Indulto*, cit., p. 96.

³³ Artículo 18 de la Ley de junio de 1870 estableciendo reglas para el ejercicio de la gracia de indulto, BOE núm. 175, de 24 de junio de 1870.

³⁴ Vegeu cas *kamikaze* a l'apartat IV, Aplicació de l'indult a Espanya

³⁵ LLORCA ORTEGA, *La ley de Indulto*, cit., p. 101.

no haguessin estat complides. No obstant això, l'indult no implicarà la cancel·lació de la inscripció de la condemna en el Registre Central de Penats i Rebels.

- *L'indult parcial*. Produeix la remissió d'alguna o algunes penes imposades, o de part de totes a les que s'hagués condemnat al penat i aquest encara no hagués complert.
- *L'indult parcial per commutació*. Per aquest tipus de gràcia, esmentar que quan la commutació de la pena imposada tingui lloc en un moment en el qual, per qualsevol circumstància, encara no s'hagués iniciat l'execució de la pena, no existiran dificultats per tal de concedir l'indult parcial. No obstant això, en el cas que la commutació tingués lloc quan el reu ja hagués iniciat l'execució de la pena commutada, es podrien plantejar problemes. En aquest darrer supòsit, si la commutació hagués operat entre penes homogènies, no existrien dificultats per tal de procedir a la concessió de la mesura de gràcia; però si la commutació hagués operat entre penes heterogènies, podrien sorgir dubtes i dificultats a l'hora d'aplicar la mesura de gràcia estudiada.

III. ASPECTES CONTROVERTITS DE LA REGULACIÓ DE L'INDULT

1. Des de la perspectiva de l'Estat Social i Democràtic de Dret

1.1. *L'atribució al Govern de la facultat d'eximir del compliment d'una pena imposada per un Tribunal:*

L'aplicació de l'indult per part del Poder Executiu suscita dubtes en l'àmbit de la divisió de poders, principi el qual configura l'actual Estat Social i Democràtic de Dret present a Espanya. A aquests efectes, la figura de gràcia suposa una “*potestad extraordinaria de intervención de un poder estatal, el Ejecutivo, en el ámbito de competencia de otro, el Judicial, único al que corresponde, por Constitución y por Ley, juzgar y hacer ejecutar lo juzgado*”³⁶.

Al interferir el Poder Executiu en tasques pròpies del judicial, trobem doctrina que es mostra en desacord. En aquest sentit, BUENDÍA CÁNOVAS assenyala que amb la institució de l'indult i, emparant-se en la Llei, l'executiu suplanta o anul·la al judicial. En conseqüència, es tracta, com assegura aquest autor, “*de una excepción al principio de separación de poderes, mediante la cual se confiere una facultad discrecional al Gobierno*

³⁶ MAGRO SERVET, V., “Particularidades de la medida de Gracia del Indulto frente a las decisiones del Poder Judicial”, *La Ley Penal*, núm. 103 (2013), p. 1.

*para que éste interfiera en la función que debiera ser propia del poder judicial, anulando o modificando el fallo de un Tribunal, lo cual no deja de ser un acto de desprecio a la judicatura, al situar sus decisiones en una posición subordinada a los actos de gobierno*³⁷.

No obstant això, cal dir que “*el Gobierno cuando indulta no vuelve a juzgar desde el Derecho, no enmienda la aplicación de la ley, ni revisa, ni enjuicia al Tribunal sentenciador, al contrario, parte de la aplicación correcta de la ley sólo que teniendo en consideración cuantas circunstancias concurren en el caso concreto*”³⁸. En aquest sentit, es podria justificar la intervenció de l'Executiu en els supòsits en els que el Jutge o el Tribunal penal entén que la Llei és massa rigorosa amb l'acusat, però “*no ha podido imponer una pena inferior ni aplicar a los hechos probados circunstancias atenuantes o eximentes de responsabilidad*”³⁹.

1.2. La falta d'exigències de motivació per la concessió de l'indult:

La ulterior reforma que ha patit la *Ley de 18 de junio de 1870* ha suprimit l'obligació de motivació de la mesura de gràcia per part del Govern⁴⁰. A aquests efectes, no sembla coherent que en un Estat Social i Democràtic de Dret, el Govern pugui indultar a qualsevol condemnat sense argumentar les raons de la seva decisió.

Com a conseqüència de la falta d'exigència de motivació en la concessió de la mesura de gràcia, per part de la Llei reguladora de l'indult, s'ha discutit la possible vulneració del principi de prohibició d'interdicció de l'arbitrarietat dels poders públics (art. 9.3 CE)⁴¹, relacionat aquest també amb els principis d'igualtat (art. 14 CE) i de seguretat jurídica (art. 9.3 CE). A aquests efectes, aclarir que el principi d'igualtat i el de seguretat jurídica es troben vinculats amb el principi de prohibició d'interdicció de l'arbitrarietat, en relació amb

³⁷ BUENDÍA CANOVAS, “La necesaria derogación”, cit., p. 1.

³⁸ LINDE PANIAGUA, E., “El indulto como acto de administración de Justicia y su judicialización. Problemas, límites y consecuencias”, *UNED. Teoría y realidad Constitucional*, núm. 5 (2000), p. 162, en: <http://www.juridicas.unam.mx/publica/librev/rev/trcons/cont/5/est/est7.pdf> [visitat el 31/03/2015].

³⁹ MAGRO SERVET, *Particularidades de la medida de Gracia*, cit., p. 1.

⁴⁰ A través de la *Ley 1/1998, de 14 de enero, por la que se modifica la Ley de 18 de junio de 1870, estableciendo reglas para el ejercicio de la Gracia de Indulto*, BOE núm.13, de 15 de enero de 1988.

⁴¹ Tenir en compte que, com destaca MARTINEZ NIETO (“El indulto kamikaze como prerrogativa de gracia”, *Tráfico y Seguridad Vial*, núm. 180 (2014), p. 10), “*lo que en dicho precepto constitucional se prohíbe es la falta de sustento o fundamento jurídico objetivo de una conducta administrativa, y por consiguiente, la infracción del orden material de los principios y valores propios del Estado de Derecho*”.

l'indult, en el sentit que l'aplicació de la mesura de gràcia vulnerant el principi d'igualtat implicaria igualment la vulneració del principi de prohibició de la interdicció i del principi de seguretat jurídica; doncs, l'Executiu utilitzaria un criteri clarament arbitrari i, en conseqüència, generaria inseguretat jurídica, si concedís l'indult en un supòsit i, de la mateixa manera, no concedís la mesura de gràcia en un altre supòsit idèntic o, en essència, molt similar.

Per tant, com destaca MAGRO SERVET *“la utilización del derecho de indulto del Gobierno no puede hacerse nunca de manera que produzca alarma social, o que trate situaciones iguales de manera desigual, concediendo el indulto en unos casos por los que en las mismas circunstancias lo ha denegado en otras, o al revés”*⁴². Doncs això implicaria alterar el sistema de compliment de penes i provocaria una patent inseguretat jurídica, al produir desigualtats de tracte en situacions iguals que no obtinguessin la mateixa resposta respecte d'aquesta institució.

Pel que fa a la prohibició d'interdicció de l'arbitrarietat, el TS s'ha pronunciat sobre la discutida vulneració del principi consagrat en l'art. 9.3 CE a través de la STS 13/2013, en la qual se sol·licitava l'anul·lació de l'indult per part dels recurrents per considerar que el Real Decret que concedia la gràcia no es trobava motivat i, en conseqüència, vulnerava la prohibició de la interdicció de l'arbitrarietat; doncs tal com recull el TS *“la Constitución impone que la actuación de todos los Poderes Públicos se sujete al imperio de la Ley, la Constitución y los Principios Generales del Derecho, destacando, entre ellos, el citado de la interdicción de la arbitrariedad”*⁴³.

En aquest sentit, el TS aclareix que l'indult es un *“acto discrecional del Gobierno no reconducible a la categoría caduca del <<acto político>> pero tampoco a la del simple <<acto administrativo>>”*⁴⁴. D'aquesta manera i al ser considerat com un acte discrecional, l'indult no pot vulnerar la prohibició d'interdicció de l'arbitrarietat consagrada en la CE. En

⁴² MAGRO SERVET, “Particularidades (...)”, cit., p. 2.

⁴³ Sentencia núm. 13/2013, de 20 de noviembre, del Tribunal Supremo (Sala de lo Contencioso Administrativo), RJ 2013/8339.

⁴⁴ Sentencia núm. 13/2013, de 20 de noviembre, del Tribunal Supremo (Sala de lo Contencioso Administrativo), RJ 2013/8339.

aquesta línia, en tant que acte discrecional del Govern, “cada Real Decreto de indulto ha de dictarse con arreglo a la ley (...) y puede ser objeto de control por los tribunales”⁴⁵.

No obstant, aquest control serà limitat, doncs precisament per ser considerat l'indult com un acte discrecional del Govern (i no com un acte administratiu), el control s'ha d'entendre en els termes de l'art. 2. a) de la *Ley 29/1998*⁴⁶. Concretament, això significa que “el Tribunal Supremo no puede controlar una hipotética desviación del poder en el ejercicio de la gracia de indulto, como tampoco puede fiscalizar en su fondo las razones invocadas por el Gobierno para conceder el indulto”⁴⁷, sinó que allò que sí que pot dur a terme és un control dels actes administratius que es contenen dins de l'expedient d'indult, és a dir, dels elements reglats de la decisió governativa.

Tot i això, també tenir en compte que el control d'aquests elements reglats planteja més problemes en el marc dels indults parcials, doncs cal recordar que el control de concessió d'indults es limita als elements reglats, i aquests elements reglats es redueixen en el cas dels indults totals a que existeixin raons de justícia, equitat o utilitat pública, quedant més dispersos pel que fa als indults parcials.

D'altra banda i al no ser l'indult un acte administratiu, el TS conclou que aquest tampoc està sotmès a la legalitat pròpia dels actes administratius i, en especial, al deure de motivació regulat en l'art. 54.1.f) de la *Ley 30/1992*⁴⁸. Tot i això, també cal tenir en compte que la manca d'exigència de motivació segons les regles del ja mencionat art. 54.1.f) no suposa la inexistència del deure de motivació. Així es recull a la sentència estudiada quan assenyala: “como no es un acto administrativo, no puede exigirse al Acuerdo de concesión o denegación del mismo una motivación en el sentido técnico que requiere la LRJPA, pero no

⁴⁵ VELASCO CABALLERO, F., “El control del indulto: entre gobierno y justicia”, *El Derecho*, 2014, en: http://www.elderecho.com/tribuna/administrativo/El_control_del_indulto_11_669430010.html [visitat el 02.04.2015].

⁴⁶ L'article 2.a) de la *Ley 29/1988*, de 13 de julio, reguladora de la Jurisdicción Contencioso-administrativa, BOE núm. 167, de 14 de julio de 1998, determina que “la jurisdicción contenciosa administrativa conocerá los elementos reglados de los actos del Gobierno cualquiera que fuese la naturaleza de dichos actos”.

⁴⁷ VELASCO CABALLERO, “El control del indulto”, cit., p. 2.

⁴⁸ L'article 54.1.f) de la *Ley 30/1992*, de 26 de noviembre, de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común, BOE núm. 285, de 27 de noviembre de 1992, disposa que “Serán motivados, con sucinta referencia de hechos y fundamentos de derecho: (...) f) Los que se dicten en el ejercicio de potestades discrecionales, así como los que deban serlo en virtud de disposición legal o reglamentaria expresa”.

es menos cierto que por la misma Ley de Indulto se exige que del Acuerdo de indulto se desprendan las <<razones de justicia, equidad o utilidad pública>> a las que, de forma expresa, se refiere su artículo 11”⁴⁹.

El mateix Tribunal destaca la contradicció existent en el legislador, doncs la reforma duta a terme per la *Ley 1/1988* ha suposat la supressió de l'exigència expressa de motivació de l'indult, tenint en compte que l'Exposició de Motius de la Llei reguladora de l'indult no ha variat amb aquesta darrera reforma. De manera que encara estableix que, “*para asegurar aún más, si cabe, el acierto, no será el Ministro de Gracia y Justicia, sino todo el Consejo, quien habrá de tomar la última resolución en un decreto motivado, a fin de que consten siempre las razones que le movieron a ejercer la prerrogativa constitucional*”⁵⁰. En aquest sentit, el TS reconeix que el control jurisdiccional no es pot estendre al nucli essencial de la gràcia (és a dir, a la decisió d'indultar o no indultar), així com tampoc a la valoració del contingut dels requisits formals, però en canvi, sí que ha de valorar la no concurrència d'arbitrarietat en la concessió.

A aquests efectes, sembla que el Tribunal considera que la motivació de l'indult, tot i no ser requerida per la Llei reguladora de la mesura de gràcia, és exigible d'acord a l'art. 9.3 CE. Doncs, en tant que acte discrecional, aquest ha de complir amb la prohibició d'interdicció de l'arbitrarietat, i el control d'aquesta obligació només es pot dur a terme per part de la jurisdicció contenciosa administrativa, la qual necessita conèixer mínimament dels motius de la concessió o no de l'indult per enjudiciar si aquests compleixen amb la prohibició d'interdicció de l'arbitrarietat. Així doncs, el TS determina que allò que el mateix Tribunal pot comprovar és si la concreta decisió discrecional d'indultar ha guardat una coherència lògica amb allò que es conté en l'expedient.

Per tant, “*cuando sea clara la incongruencia o discordancia de la decisión elegida (basada en las expresadas razones legales de <<justicia, equidad o utilidad pública>>), con 9.3 CE, con la realidad plasmada en el expediente (...)*”⁵¹, aquesta decisió resultarà

⁴⁹ Sentencia núm. 13/2013, de 20 de noviembre, del Tribunal Supremo (Sala de lo Contencioso Administrativo), RJ 2013/8339.

⁵⁰ Exposició de Motius de la Ley de 18 de junio de 1870, estableciendo reglas para el ejercicio de la gracia de indulto, BOE núm. 175, de 24 de junio de 1870.

⁵¹ Sentencia núm. 13/2013, de 20 de noviembre, del Tribunal Supremo (Sala de lo Contencioso Administrativo), RJ 2013/8339.

viciada per infringir l'ordenament jurídic, i més concretament, el principi d'interdicció de l'arbitrarietat dels poders públics.

Dit això, la sentència estudiada anul·la el Real Decret de concessió de l'indult per falta de motivació, doncs aquest només contenia la referència a dos informes emesos pel Ministeri Fiscal i el Tribunal sentenciador, els quals, a més, es mostraven contraris a la concessió de la mesura de gràcia en el supòsit concret.

Per últim, assenyalar que trobem opinions contràries a aquest pronunciament del TS, i un exemple d'aquesta afirmació es mostra amb l'existència de fins a set vots particulars a la STS 13/2013. No obstant, i als efectes que aquí ens interessa, dir que tots aquests vots particulars, excepte un d'ells, consideren que existeix una obligació implícita de motivació de la concessió de l'indult per part de l'Executiu. Tot i que les raons en les que es basen per arribar a aquest conclusió son diverses i diferents, de les expressades per la majoria de Magistrats del Tribunal Suprem que intervenen en el dictamen de la sentència i que han estat aquí recollits.

2. Des de la perspectiva dels postulats del Dret Penal

Des d'aquesta perspectiva, resulta interessant analitzar una proposta de reforma de la Llei reguladora de l'indult duta a terme pel *Grupo de Estudios de Política Criminal*. En aquest sentit, aquest grup considera que per mantenir la institució de l'indult és necessari un profund replantejament de la seva redacció, "*mediante una nueva ley que no permita su uso como un instrumento alternativo de justicia a disposición del ejecutivo, sino que incida en las razones extraordinarias para su empleo, debido a la ausencia de otras alternativas regladas, en casos de ausencia de necesidad punitiva*"⁵². Amb aquesta finalitat, la nova Llei hauria de "*prever un régimen más determinado del indulto, requerir una motivación individualizada de las concesiones y denegaciones de la gracia, y posibilitar algún tipo de control jurisdiccional*"⁵³.

⁵² GRUPO DE ESTUDIOS DE POLÍTICA CRIMINAL, "Una alternativa a algunas cuestiones penales utilitarias: indulto, prescripción, atenuante de dilaciones indebidas y conformidad procesal", Madrid, 2012, pp. 11-12.

⁵³ GRUPO DE ESTUDIOS DE POLÍTICA CRIMINAL, "Una alternativa (...)", cit., pp. 11-12.

La proposta alternativa de regulació de l'exercici de gràcia recull, entre les seves, “*disposiciones generales*”, el caràcter excepcional de l'indult. En aquest sentit, i estableix, a fi de limitar la concessió de la figura de gràcia, les dues raons per les quals, teòricament, és possible la seva concessió⁵⁴. Com ja hem vist, una raó atenia al principi de proporcionalitat, i l'altra al principi de reinserció del reu⁵⁵. De manera que, en principi, no existiria canvi respecte de la situació actual.

De manera que, la previsió legal d'aquests fonaments impediria la concessió pràctica de l'indult per alguna altra raó diferent de les dues ja mencionades i, per tant, suposaria un límit a la possible arbitrarietat.

Pel que fa a les persones beneficiàries de l'indult, la proposta implicaria que només poguessin ser objecte d'indult les persones físiques, argumentant que “*las necesidades susceptibles de concurrir en las personas jurídicas no son de las misma índole ni urgencia dado que las penas aplicables no afectan a derechos fundamentales*”⁵⁶. A més, s'estableix que és precisa la fermesa de la sentència de condemna, de manera que ja no es preveu la possibilitat de l'indult anticipat en determinats delictes (com sí que succeeix actualment en base a l'art. 3 de la vigent *Ley de 18 de junio de 1870*).

D'altra banda, es proposa la supressió dels arts 2.2 i 2.3 de l'actual Llei reguladora de l'indult. De manera que no es considera ja precís que les persones interessades es trobin a disposició del tribunal sentenciador per complir condemna, i deixaran d'excloure's els reincidents de la possible concessió d'indult. Aquesta novetat és introduïda considerant que, “*si el indulto responde a razones de necesidad de pena, el que la persona penada se halle o no a disposición del juzgador es, en principio, indiferente para su concesión*”⁵⁷, ocorrent el mateix en el cas de la reincidència.

Per últim, s'aclareix que podrà ser objecte d'indult qualsevol classe de pena⁵⁸.

⁵⁴ Article 1 de la proposta d'indult duta a terme pel GRUPO DE ESTUDIOS DE POLÍTICA CRIMINAL (“Una alternativa (...)”, cit., p. 23).

⁵⁵ Vegeu punt 2, Fonament de l'indult, de l'apartat II, Regulació de l'indult a l'Ordenament Jurídic Espanyol.

⁵⁶ GRUPO DE ESTUDIOS DE POLÍTICA CRIMINAL, “Una alternativa (...)”, cit., p. 24.

⁵⁷ GRUPO DE ESTUDIOS DE POLÍTICA CRIMINAL, “Una alternativa (...)”, cit., p. 24

⁵⁸ Article 2.1 de la proposta d'indult duta a terme pel GRUPO DE POLÍTICA CRIMINAL, “Una alternativa (...)”, cit., p. 24.

Així mateix, s'introdueix la impossibilitat d'aplicar l'indult al President i als demés membres del Govern. Això obeeix al fet que correspondria a l'Executiu concedir la mesura de gràcia, sent incompatible que el mateix òrgan que concedeixi l'indult estigui format per aquells qui es beneficien de la mesura de gràcia⁵⁹.

Respecte a les “*clases y efectos del indulto*”, cal assenyalar que la proposta de reforma, en primer lloc, i de l'actual art. 3 de la Llei reguladora de l'indult, elimina el paràgraf quart, que determina que “*se reputará también indulto parcial la conmutación de la pena o penas impuestas al delincuente en otras menos graves*”. Doncs, el Grupo de Política Criminal considera que, “*si, una vez indultada una parte de la pena, es aconsejable su sustitución por otra, deberá procederse de acuerdo con el régimen general del código penal, quedando la decisión a cargo del órgano sentenciador*”⁶⁰.

En segon lloc, l'apartat segon de l'art. 3 de la reforma estableix la possibilitat de concessió de l'indult de les penes accessòries, amb exclusió de les principals i viceversa, excepte en els supòsits on les penes siguin inseparables. De manera que, la proposta de reforma suprimeix l'automatisme de la Llei vigent, que establia que l'indult de la pena principal implicava el de les penes accessòries, amb algunes excepcions.

Per últim, l'article 4 de la proposta de reforma recull el contingut del vigent article 18 de la *Ley de 18 de junio de 1870*, doncs estableix que la resolució ferma de concessió d'indult és irrevocable, i això suposa una garantia a la seguretat jurídica. A aquests efectes, cal remarcar la importància del principi de seguretat jurídica dins de l'àmbit del Dret Penal, doncs suposa un principi fonamental sobre el qual es basa tot el sistema que consisteix en la certesa del dret que té l'individu, de manera que la seva situació jurídica només canviarà a través de procediments legals ja establerts, prèvia i degudament publicats.

Pel que fa al procediment que acompanya a la figura de l'indult, d'especial interès és la proposta de reforma, doncs es proposen canvis substancials a l'actual regulació. Així, es preveu la possibilitat de sol·licitar l'indult, ja sigui d'ofici o a instància de part, per l'òrgan sentenciador. De manera que, se suprimeix l'opció de sol·licitar l'indult per part del penat o dels parents, o del TS o Ministeri Fiscal, i del propi Govern. Es preveu, també la possibilitat de recurs en cas de decisió desestimatòria de l'òrgan sentenciador quan, l'indult ha estat

⁵⁹ Article 2.2 de la proposta d'indult duta a terme pel GRUPO DE POLÍTICA CRIMINAL, “Una alternativa (...)”, cit., p. 25.

⁶⁰ GRUPO DE ESTUDIOS DE POLÍTICA CRIMINAL, “Una alternativa (...)”, cit., p. 25.

sol·licitat a instància de part. I d'altra banda, es preveu la possibilitat de demanar la gràcia per part del Jutge de vigilància penitenciària, en els termes de l'art. 206 RP⁶¹.

Respecte a l'òrgan enfront el qual se sol·licita l'indult, s'estableix que aquest es dirigirà al Ministeri de Justícia, eliminant altres possibilitats previstes en la vigent Llei. Preveient-se, així mateix, la possibilitat de que l'òrgan sentenciador suspengui l'execució de la condemna durant la tramitació de la sol·licitud d'indult, en aquells supòsits que es consideri que el compliment de la pena pot fer il·lusòria la finalitat de la mesura de gràcia⁶².

L'article 7 de la proposta de reforma⁶³ estableix la obligació de l'òrgan sentenciador de fer constar en el seu informe les circumstàncies del fet, les personals amb rellevància als efectes de la gràcia, i les relatives a l'execució de la pena. A més, aquest informe vindrà acompanyat dels documents que es considerin pertinents i, en tot cas, de l'informe del Ministeri Fiscal.

La resolució de sol·licitud de l'indult queda en mans del Consell de Ministres. Ara bé, aquest atindrà exclusivament a les raons que figuren en els informes i documents remesos per l'òrgan jurisdiccional, de manera que, es limita la facultat de disposició del mateix. També s'estableix un termini màxim d'estimació o desestimació de l'indult per part del Consell de Ministres, que serà de dotze mesos, passats els quals s'entendrà que la concessió d'indult per part del Consell és estimatòria (silenci positiu)⁶⁴.

Una de les qüestions més rellevants de la proposta de reforma és la relacionada amb la resolució de l'indult. Aquesta, com fins ara, s'haurà de recollir mitjançant un Real Decret, amb la diferència que en la mateixa s'haurà d'expressar el nom i el sexe de la persona interessada; l'any en els que es van cometre els fets; la data de la sentència; l'òrgan sentenciador; el títol de responsabilitat (autoria o participació, especificant la seva classe); els delictes o faltes comesos; el grau de la seva execució; la classe de penes imposades i la

⁶¹ Article 5 de la proposta d'indult duta a terme pel GRUPO DE POLÍTICA CRIMINAL, "Una alternativa (...)", cit., p. 26.

⁶² Article 6 de la proposta d'indult duta a terme pel GRUPO DE POLÍTICA CRIMINAL, "Una alternativa (...)", cit., pp. 27-28.

⁶³ Aquest article 7 de la proposta de reforma sintetitza els arts. 24, 25 i 26 de l'actual Llei reguladora de l'indult.

⁶⁴ Article 8 de la proposta d'indult duta a terme pel GRUPO DE POLÍTICA CRIMINAL, "Una alternativa (...)", cit., pp. 28-29.

seva duració; la classe d'indult sol·licitat i, en el seu cas, concedit; la pena o les penes afectades, en el seu cas, per l'indult concedit; l'extensió de l'indult parcial i la pena resultant; la satisfacció de la responsabilitat civil; el motiu que justifiqui la concessió o la denegació de l'indult; i el ministre firmant. Així doncs, podem observar, com a diferència del que ocorria fins ara, la proposta de reforma de la institució exigeix de manera expressa la motivació de la concessió d'indult.

Enfront del supòsit de denegació de la sol·licitud de l'indult, s'obre la possibilitat de recurs per part de la persona interessada o pel Ministeri Fiscal davant de la Sala Contenciosa Administrativa del TS, que només podrà examinar les qüestions procedimentals, i no de fons⁶⁵.

En últim lloc, pel que fa al procediment, qüestió ja prevista a l'art. 31 de la vigent Llei reguladora de la mesura de gràcia, l'aplicació de l'indult correspondrà a l'òrgan sentenciador. A aquests efectes, assenyalar que també aquest òrgan sentenciador haurà de prendre la decisió sobre la substitució o suspensió de l'execució de la pena de presó després de la concessió d'un indult parcial, així com també les decisions de règim penitenciari corresponents en el cas d'indult per la via de l'art. 206 RP⁶⁶.

Per finalitzar l'anàlisi d'aquesta proposta de reforma de la institució de l'indult, s'ha de destacar, com a qüestió innovadora, la creació d'una memòria que el Ministeri de Justícia presentarà anualment davant del Congrés dels Diputats. Aquesta haurà de recollir les dades sobre les sol·licituds dels indults, incloent-se els motius d'uns i d'altres, els percentatges que representen els indults concedits sobre el total de persones penades i les classes de penes més indultades⁶⁷.

D'aquesta manera, es podrà dur a terme un control de la concessió i denegació dels indults que fins ara no ha estat possible d'acord amb les poques dades que existeixen.

⁶⁵ Article 10 de la proposta d'indult duta a terme pel GRUPO DE POLÍTICA CRIMINAL, "Una alternativa (...)", cit., p. 30.

⁶⁶ Article 11 de la proposta d'indult duta a terme pel GRUPO DE POLÍTICA CRIMINAL, "Una alternativa (...)", cit., pp. 30-31.

⁶⁷ Article 12 de la proposta d'indult duta a terme pel GRUPO DE POLÍTICA CRIMINAL, "Una alternativa (...)", cit., p. 31.

IV. L' APLICACIÓ DE L'INDULT A ESPANYA

A mode de tenir una mínima visió general, resulta interessant fer menció dels delictes que s'indulten més freqüentment. En aquest sentit, assenyalar que segons les declaracions manifestades pels representants dels Govern, quedarien exclosos de la concessió de l'indult determinats delictes que plantejarien un refús social, com serien els de terrorisme, els delictes sexuals, els relacionats amb el crim organitzat, els delictes de tortures, els relacionats amb la corrupció i els relatius a la violència de gènere. No obstant, a la pràctica, aquests delictes expressament exclosos pel Govern sí que han estat objecte d'indult en determinades ocasions.

En aquest punt, resulta interessant fer menció a les declaracions dutes a terme el passat vint d'abril pel Ministre de Justícia, Rafael Català, el qual va proposar excloure de la Llei la concessió de l'indult a tots aquells que hagueren estat condemnats per delictes de corrupció, així com pels condemnats per maltractaments o pederàstia. A aquests efectes, considero que aquestes declaracions buscaven pal·liar el descontent general que la societat mostra cap a la institució de l'indult, sense que la mesura d'excloure delictes de la concessió de gràcia es vegi emparada en raons de lògica jurídica. Així doncs, considero que la mesura proposada pel Ministeri de Justícia implicaria la desnaturalització de la funció per la qual la figura de l'indult va ser creada, doncs la concessió de la gràcia no hauria de respondre en cap cas a raons del tipus de delicte comès, sinó que hauria de respondre a les funcions ja mencionades vinculades amb la rehabilitació i reinserció del reu.

D'altra banda, segons uns estudis realitzats durant el període d'entre 2000 i 2008⁶⁸, els delictes més indultats varen ser els delictes contra l'Administració Pública, seguits molt de prop pels d'homicidi i les seves formes. Així doncs, tot i que els delictes contra la salut pública van ser els més indultats en termes absoluts, tenint en compte el nombre de penats pels diferents tipus delictius es pot extreure que, en proporció, els delictes contra l'Administració Pública van ser els més indultats.

⁶⁸ DOVAL PAÍS, A., "Las concesiones de indultos en España (2000-2008)", *Revista Española de Investigación Criminológica*, art. 5, núm. 9 (2011), pp. 14-20.

A aquestes alçades del treball, considero que l'anàlisi d'alguns casos controvertits de concessió d'indult pot exemplificar algunes de les qüestions que de forma crítica han estat apuntades al llarg d'aquestes pàgines.

Els casos que tractaré seran, en primer lloc, el referent a quatre mossos d'esquadra indultats per un delictes de tortures; en segon lloc, el que es coneix com a l'indult del "kamikaze"; i en tercer i últim lloc, la concessió d'indult a Emilia Soria.

Respecte a *l'indult dels quatre Mossos d'Esquadra*, dir que l'Audiència Provincial de Barcelona va condemnar a tres d'ells a sis anys i set mesos de presó per un delictes de tortures i lesions agreujades, i al quart el va considerar culpable d'un delictes contra la integritat moral, condemnant-lo a dos anys i tres mesos de presó.

Els fets ocorreguts van ser els següents: el dia 27 de juliol de 2006, els mossos Jordi Perisse, Joan Salva, Manuel Farre i Fernando Cea, van confondre amb un atracador a un ciutadà romanès que sortia de casa seva juntament amb la seva parella. Els agents, sense demanar cap identificació a la víctima, es van llençar sobre ell i van començar a propinar-li cops per tot el cos, trepitjant-li el cap contra l'asfalt i agafant-lo del coll per impedir que cridés. A continuació, el van portar amb un vehicle policial a una comissaria de Mossos d'Esquadra de Barcelona, comunicant-li que estava detingut, al haver estat reconegut, amb dubtes, per una dona, com a autor d'un robatori amb violència i lesions. Durant el trasllat a la comissaria, un agent li va introduir la pistola a la boca i el va amenaçar dient-li: "*Reconócelo todo, si no te tiraremos por el barranco*", afegint: "*Si la jueza te suelta, te podemos matar, no serías el primero*", a més de donar-li repetits cops amb la pistola a l'esquena. Per últim, els mossos van portar a la víctima a un calabós, on el van despullar i el van informar per primera vegada dels seus drets. A l'endemà, els condemnats van adonar-se que el detingut no era l'autor del robatori amb violència i lesions i el van deixar en llibertat sense càrrecs.

Davant d'aquests fets, l'Audiència Provincial de Barcelona va dictar la sentència ja mencionada⁶⁹, que va ser corregida pel Suprem⁷⁰, al considerar que en el delictes de lesions no concorria l'agreujant d'acarnissament, de manera que va deixar la condemna dels tres

⁶⁹ Sentència de 20 de noviembre de 2008, de la Audiencia Provincial de Barcelona (Sección 9ª), ARP 2009/28.

⁷⁰ Sentència núm. 1246/2009, de 30 de noviembre, del Tribunal Supremo (Sala de lo Penal, Sección 1ª), RJ 2009/5963.

primers mossos a una pena de quatre anys i sis mesos de presó, mantenint pel quart mosso la pena de dos anys i tres mesos.

Tot seguit, els quatre condemnats van rebre un indult parcial per part de l'Executiu⁷¹, tot i existir del Tribunal sentenciador l'informe contrari a aquesta decisió. D'aquesta manera, la condemna va ser reduïda pel Govern a dos anys, amb la qual cosa s'esperava que els condemnats poguessin obtenir la suspensió de la condemna i evitar així l'ingrés a presó.

No obstant, l'Audiència va decidir executar la sentència sense concedir la suspensió de la mateixa i, per aquest motiu, l'Executiu va concedir un segon indult als Mossos⁷², substituint-los els dos anys de presó per una pena de multa. En aquest sentit, dir que dos-cents Jutges i Magistrats van firmar un manifest en el que denunciaven el que consideraven com un afront al Poder Judicial⁷³.

Amb aquest cas, es pot contrastar que la concessió de la gràcia no respon a cap dels dos fonaments teòrics de l'indult, doncs no sembla excessiva la pena en aplicació al supòsit concret, així com tampoc respon l'indult a un benefici penitenciari degut al bon comportament dels mossos.

En aquest supòsit, es posa de manifest la interferència arbitrària del Poder Executiu a les tasques del judicial, doncs el Consell de Ministres atorga un indult parcial en un primer moment i, veient que el Poder Judicial no suspèn la pena de presó en la fase d'execució, l'Executiu decideixi concedir un ulterior indult.

Així doncs, considero que si realment el Govern hagués cregut fermament que en base a la normativa aplicable era adient i justificat aplicar l'indult en el cas dels Mossos d'Esquadra, des d'un principi hagués commutat la pena privativa de llibertat per una pena

⁷¹ A través del RD 410/2012, de 17 de febrero, por el que se indulta a Don Fernando Cea López, el RD 411/2012, de 17 de febrero, por el que se indulta a Don Manuel Farre Muñoz, el RD 414/2012, de 17 de febrero, por el que se indulta a Don Jordi Perisse Bresco y el RD 415/2012, de 17 de febrero, por el que se indulta a Don Joan Salva Páez.

⁷² A través del RD1602/2012, de 17 de febrero, por el que se indulta a Don Fernando Cea López, el RD 1604/2012, de 17 de febrero, por el que se indulta a Don Manuel Farre Muñoz, el RD 1606/2012, de 17 de febrero, por el que se indulta a Don Jordi Perisse Bresco y el RD 1609/2012, de 17 de febrero, por el que se indulta a Don Joan Salva Páez.

⁷³<http://s.libertaddigital.com/doc/manifiesto-de-200-jueces-contra-el-gobierno-por-el-indulto-a-cuatro-mossos-41912808.pdf>

de multa. No obstant, crec que va atorgar un indult parcial en el sentit de reduir la pena de presó als mossos per, tenint en compte que la gràcia no estava justificada en el present supòsit, no fos tant evident i escandalosa la concessió de la mateixa, esperant que la pena imposada fos suspesa pel Poder Judicial. Doncs, no suposa el mateix a efectes socials reduir les penes de presó de quatre anys i sis mesos a penes privatives de llibertat inferiors a dos anys, que commutar les penes de presó de quatre anys i sis mesos per simples penes de multa.

Pel que fa al *cas del Sr. Ríos Salgado*, dir que aquest va ser condemnat per l'Audiència Provincial de València en Sentència de 17 de gener del 2011, com a autor d'un delictes de conducció amb greu menyspreu per la vida dels demés en concurs ideal amb un delictes d'homicidi, un delictes de lesions, una falta de lesions i una falta de danys, a la pena de tretze anys de presó i inhabilitació especial pel dret a sufragi passiu durant el temps de la condemna.

Els fets succeïts al 2003, pels quals el Sr. Ríos va ser finalment condemnat, són els següents: *“El condenado condujo su coche durante cinco minutos en sentido contrario por la autovía de levante y causó la muerte a otro conductor de 25 años, que circulaba correctamente con su coche”*⁷⁴.

Davant d'aquests fets, el condemnat va demanar l'indult i, finalment, l'Executiu va expedir un Real Decret⁷⁵ concedint l'indult al condemnat pels fets ja descrits, en data de 7 de desembre del 2012. Aquesta concessió d'indult va ser recorreguda per la família de la víctima de l'homicidi davant del TS, el qual va anular la concessió mitjançant la STS 20 de novembre del 2013⁷⁶, *“al entender que dicho indulto es un acto arbitrario por no estar debidamente motivado. El TS emplaza al gobierno para que en tres meses pueda optar entre darle un indulto nuevo, ajustado a lo dicho por el TS en cuanto a la motivación eludida, o dejar las cosas como estaban en la sentencia condenatoria”*⁷⁷.

Concretament, aquesta falta de motivació es deuria al fet que el Consell de Ministres només va justificar en el seu Real Decret que la concessió d'indult responia al contingut de

⁷⁴ MARTÍNEZ NIETO, “El indulto kamikaze”, cit., p. 1

⁷⁵ Real Decreto 1668/2012, de 7 de diciembre, por el que se indulta a don Ramón Jorge Ríos Salgado.

⁷⁶ Vegeu punt 1.2, La falta d'exigències de motivació per la concessió de l'indult, de l'apartat III, Aspectes controvertits de la regulació de l'indult.

⁷⁷ MARTINEZ NIETO, “El indulto kamikaze”, cit., p. 1.

l'expedient. No obstant, tant l'informe del Tribunal sentenciador com el del Ministeri Fiscal, ambdós inclosos dins de l'expedient, es mostraven contraris a aquesta concessió.

Així doncs, el citat Real Decret va ser anul·lat pel TS, doncs el mateix no senyalava les raones de justícia, equitat o utilitat públiques, exigides pel legislador, i la única fonamentació que contenia era la referència als dos informes ja citats, els quals es mostraven contraris a la concessió de l'indult, com ja hem assenyalat.

D'altra banda, destacar que *“este indulto ha causado una gran alarma social por las connotaciones políticas que le rodean y no únicamente por lo que tenga de sospechoso una medida de este tipo en detrimento de las políticas de seguridad vial. Y es que según la información publicada en diversos medios el abogado del reo trabaja para el despacho en el que también está empleado un hijo del propio Ministro de Justicia que es, a su vez, el encargado de llevar el asunto al Consejo de Ministros”*⁷⁸.

Com ja es pot veure doncs, l'indult concedit en el supòsit del “kamikaze” tampoc es pot justificar en base a la legislació teòricament estudiada. A més, destacar que el Govern tenia la facultat de tornar a indultar el condemnat pel present supòsit amb la condició de motivar el Real Decret de concessió de la gràcia i no ho va fer. Això posa de manifesta l'arbitrarietat amb la qual l'Executiu intervé en l'aplicació de l'indult, doncs si realment la mesura de gràcia hagués estat justificada, el Govern hagués creat un altre Real Decret exposant els motius de concessió i atorgant altre vegada l'indult.

Per últim, també tenir present que segons la doctrina actual de la mesura de gràcia, l'indult és irrevocable un cop concedit⁷⁹. Amb aquesta finalitat, com ja s'ha recollit en aquest treball, es pretén donar un marc de seguretat jurídica al reu. No obstant, l'indult del Sr. Ríos Salgado va ser revocat pel TS, de manera que vegem com la pràctica actual sobre la concessió de la gràcia no s'adhiu amb els pronunciaments doctrinals ja exposats.

Respecte del *cas de la Sra. Emilia Soria*, dir que aquesta va ser condemnada pel Jutjat Penal nº 7 de València, en sentència de 3 d'abril del 2012, com a autora d'un delictes continuat de falsificació de document mercantil, a la pena d'un any i deu mesos de presó i accessòria d'inhabilitació especial per l'exercici del dret a sufragi passiu durant el temps de la condemna i multa de deu mesos, amb una quota diària de tres euros; i com a autora d'un

⁷⁸ MARTINEZ NIETO, “El indulto kamikaze (...)”, cit., p. 1.

⁷⁹ Vegeu punt 5.1, Efectes generals, de l'apartat II, Regulació de l'indult a l'Ordenament Jurídic Espanyol.

delicte d'estafa, a la pena de sis mesos de presó, que va ser substituïda per la pena de sis mesos de treballs en benefici a la comunitat.

Els fets pels quals es va condemnar a la Sra. Soria són els següents. En 2007, la condemnada de 22 anys i dues nenes menors al seu càrrec, desesperada per la seva situació econòmica, es va trobar una cartera amb una targeta de crèdit i DNI, i va decidir acudir a un supermercat, on va comprar menjar i bolquers amb la targeta de crèdit per valor de cent noranta-tres euros. En dies posteriors, va decidir tornar a usar la targeta de crèdit en el mateix hipermercat per una compra valorada en dos-cents cinquanta euros, però els fets van despertar sospites i no van deixar-li efectuar la compra. Per aquest motiu, va intentar dur a terme els mateixos actes en una altra cadena d'hipermercats, moment en el qual van descobrir el delicte i la van detenir. Passats cinc anys d'aquests fets, el Jutjat Penal de València va decretar que la condemnada havia d'entrar a presó per no haver sol·licitat la suspensió de la primera pena d' un any i deu mesos de presó dins del termini establert.

A aquests efectes, afegir que la Sra. Soria no tenia antecedents penals, doncs no havia comès cap altre fet delictiu, i havia refet la seva vida i s'havia casat amb un home amb el qual havia tingut una altra filla. Per aquest motiu, la condemnada va sol·licitar l'indult.

En aquest sentit, l'Executiu va decidir en el 2013 aprovar el Real Decret de concessió de l'indult per la condemnada, de manera que la pena privativa de llibertat quedava commutada per trenta dies de treball en benefici a la comunitat, amb la condició que l'acusada no tornés a cometre delicte en el termini de tres anys⁸⁰.

Aquesta concessió d'indult, sí que respon a la funció mitigadora de la qual ja hem parlat en aquestes pàgines. Els fets comesos per l'autora del delicte no es poden titllar de greus en relació a la pena imposada, tenint en compte que la condemnada va dur a terme els actes trobant-se en una situació de necessitat i amb dues filles menors d'edat.

D'altra banda, resulta sorprenent que davant d'aquests fets els informes, tant de l'òrgan sentenciador, com del Ministeri Fiscal fossin desfavorables a la concessió de la gràcia; doncs, no concebo un supòsit més adient pel seu atorgament, tenint en compte que l'autora del delicte ja estava totalment rehabilitada i reinserida en la societat.

⁸⁰ A través del RD 85/2013, de 1 de febrero, por el que se indulta a Doña Emilia Soria.

En aquest sentit, considero que aquest fet pot ser degut a que per la mala gestió de l'indult per part de l'Executiu, molts dels membres del Poder Judicial estiguin en contra de la figura, de manera que operin en tots els casos de forma quasi automàtica desaconsellant el seu atorgament.

A aquestes alçades, entenc que el fet que els informes fossin desfavorables va en desacord amb la finalitat de l'indult, doncs tal i com ja he assenyalat, aquest cas és per un dels quals estava prevista aquesta institució.

En suma, hauria d'haver una gran reforma del marc normatiu de l'indult que permetés concedir la gràcia en els casos emparats per la Llei. A aquests efectes, si la pràctica de l'indult fos l'adequada i no vulnerés principis consagrats en la CE, el Poder Judicial emetria informes favorables a la seva concessió o, inclús, el sol·licitaria d'ofici.

V. RECAPITULACIONS I REFLEXIONS DE L'ACTUAL LEGISLACIÓ

Actualment, ens trobem en una situació de descontent general cap a la figura de l'indult, doncs la seva pràctica actual en l'ordenament espanyol *“está dando lugar a situaciones muy insatisfactorias”*⁸¹. La seva concessió per part del Poder Executiu *“ha acentuado con demasiada frecuencia sus características arbitrarias, de forma que la capacidad de presión e influencia políticas de los afectados o sus representantes devienen determinante, además de ser, cada vez más, una vía para eludir la pena de quienes ejercen el poder político o económico o de los encargados de ejecutar sus instrucciones”*⁸².

D'aquesta manera, la institució de l'indult no respon a la finalitat de la seva existència, és a dir, a garantir la dignitat del penat, quan aquest ja es troba reinserit en la societat, ja sigui pel fet que se li exigeixi el compliment de la pena de manera tardana, o ja sigui perquè mostra un comportament clarament excepcional durant l'execució de la condemna. A aquests efectes, cal assenyalar que la finalitat del compliment de la pena és la rehabilitació i resocialització del reu, de manera que el compliment de la condemna ja no tindria sentit i, podria ser inclús perjudicial, en el supòsit en que el condemnat ja es trobés totalment reinserit en la societat.

⁸¹ GRUPO DE ESTUDIOS DE POLÍTICA CRIMINAL, “Una alternativa (...)”, cit., p. 11.

⁸² GRUPO DE ESTUDIOS DE POLÍTICA CRIMINAL, “Una alternativa (...)”, cit., p. 11.

Com ja hem assenyalat, l'indult era una mesura utilitzada freqüentment per pal·liar els problemes existents degut a les dilacions indegudes que es poguessin donar en els processos. Qüestió aquesta, en principi, resolta a partir de la reforma del CP de 2010, que va introduir en l'apartat sisè de l'art. 21 la circumstància atenuant de “*la dilación extraordinaria e indebida en la tramitación del procedimiento, siempre que no sea atribuible al propio inculpado y que no guarde proporción con la complejidad de la causa*”⁸³. Per tant, doncs, la utilització de la gràcia per solucionar les dilacions indegudes ja no es veuria justificada en l'actualitat.

Ara bé, aquesta modificació legislativa no ha resolt totes les qüestions discutides que giren al voltant de la figura de l'indult. Així, interessa fer especial referència a les idees divergents sobre la necessitat o no de motivació del Real Decret on es recull la mesura de gràcia. Tal i com ja s'ha recollit en aquest treball, la jurisprudència recent del TS interpreta que l'indult ha d'estar motivat, doncs al ser un acte discrecional del Govern, aquest es troba sotmès a la prohibició d'interdicció de l'arbitrarietat. De manera que, cal que es fonamenti mínimament la mesura de gràcia perquè pugui existir un control dels Tribunals comprovant que la concessió de la gràcia no ha estat arbitrària i, per tant, compleix amb l'art. 9.3 CE.

No obstant, tot i la interpretació del TS en el sentit de l'exigència de la motivació en la concessió de l'indult, entenc que el marc normatiu vigent permet que s'emetin indults sense motivació. Doncs si la intenció del legislador hagués estat exigir-la, no hagués derogat el precepte que recollia de manera expressa l'exigència de motivació de l'indult.

Sembla que l'exigència de motivació ha servit al TS com una via per poder declarar la nul·litat d'un Real Decret de concessió de l'indult que va suscitar una gran repercussió mediàtica⁸⁴, però realment no queda clar si la motivació seria exigida per l'alt Tribunal en d'altres supòsits menys controvertits. D'aquí, a que es discuteixi si l'actual pràctica de l'indult vulnera el principi d'igualtat consagrat en l'art. 14 CE.

En relació a la proposta de reforma operada pel *GRUPO DE ESTUDIOS DE POLÍTICA CRIMINAL*, considero que totes les mesures introduïdes per la mateixa són absolutament necessàries i adients per limitar la figura de gràcia, i evitar que es discuteixi en la seva

⁸³ Ley Orgánica 5/2010, de 22 de junio, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal, BOE núm. 281, de 24 de noviembre del 1995.

⁸⁴ Vegeu cas del Sr. Ríos Salgado (indult kamikaze) dins de l'apartat IV, Aplicació de l'indult a Espanya.

concessió possibles vulneracions del principi de prohibició de l'arbitrarietat, del principi de seguretat jurídica i del principi d'igualtat. En especial, destacar dues mesures contingudes dins de la proposta:

Tal i com defensa l'art. 12 de la proposta, crec necessària la creació d'una memòria anual que reculli dades importants sobre l'indult, doncs *“la falta de datos estadísticos de acceso público en España sobre los indultos dificulta notablemente el conocimiento de la práctica de su concesión, pues solamente puede reconstruirse a partir de la información que aportan los reales decretos mediante los que son otorgados”*⁸⁵.

A més, seria interessant introduir en la nova Llei un precepte similar a l'art. 9 de la proposta de reforma, on s'inclogui explícitament el deure de motivació dels Reals Decrets relatius a la figura de gràcia. En aquest sentit, la gràcia d'indult hauria d'estar motivada en tots els supòsits, doncs crec que aquesta motivació implicaria una major seguretat jurídica i podria aportar els criteris que utilitza l'Executiu per atorgar o no l'indult, evitant, per tant, la possible arbitrarietat que pogués sorgir de l'acte de concessió.

Tot i les mesures necessàries incloses dins de la proposta de reforma tractada, s'hauria d'afegir una mesura totalment innovadora. Aquesta mesura consistiria en la tramitació de l'indult davant d'alguna sala especial del TS, que és l'Òrgan Suprem que té la potestat atorgada per la Constitució de jutjar i d'executar allò jutjat⁸⁶, no sent possible la inferència del Poder Executiu en la concessió d'aquesta figura. A aquests efectes, no és adequat que el Govern dugui a terme tasques pròpies del Poder Judicial, doncs *“lo que en modo alguno no es consentible en un Ordenamiento Jurídico moderno es que sea el Gobierno, es decir, un órgano ejecutivo ajeno por completo al poder judicial, el que tome a posteriori de un juicio la decisión de perdonar o no al condenado. Eso hiere hasta a las más toscas de las sensibilidades jurídicas, más aún cuando dicha decisión puede ser adoptada sin una fundamentación que justifique suficientemente el motivo del indulto”*⁸⁷.

Així doncs, l'indult es tracta d'una insostenible excepció al principi de separació de poders, per la qual es confereix al Govern una facultat d'interferir en funcions pròpies del Poder Judicial, sense necessitat de fonamentació alguna.

⁸⁵ DOVAL PAÍS “Las concesiones (...)”, cit., p. 24

⁸⁶ Art. 117.3 de la Constitució Espanyola de 27 de diciembre de 1978, BOE núm. 311, de 29 de diciembre.

⁸⁷ BUENDÍA CANOVAS., “La necesaria derogación (...)”, cit., p. 2.

Per últim, assenyalar que considero que la gràcia s'ha de preservar i té sentit pels supòsits pels quals està pensada, és a dir, per corregir el rigor en l'aplicació de la Llei i per atribuir beneficis al reu que està complint condemna i compleix determinats requisits molt concrets. Fora d'aquests supòsits, la concessió de l'indult podrà generar, molt fàcilment, arbitrarietat, inseguretat jurídica i desigualtat.

VI. BIBLIOGRAFIA

Legislació:

- Constitución Española de 27 de diciembre de 1978, BOE núm. 311, de 29 de diciembre.
- Ley de 18 de junio de 1870, de Reglas para el ejercicio de la Gracia de indulto, Gaceta núm. 175, de 24 de junio.
- Real Decreto de 14 de septiembre de 1882 por el que se aprueba la Ley de Enjuiciamiento Criminal, BOE núm. 260, de 17 de septiembre de 1882.
- Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario, BOE núm. 40, de 15 de febrero de 1996.
- Ley Orgánica 2/1989, de 13 de abril, Procesal Militar, BOE núm. 92, de 18 de abril de 1989.
- Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, Código Penal, BOE núm. 281, de 24 de noviembre; rect. BOE núm. 54, de 2 de marzo de 1996.
- Ley 30/1992, de 26 de noviembre, de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común, BOE núm. 285, de 27 de noviembre de 1992.
- Ley Orgánica 5/2010, de 22 de junio, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal, BOE núm. 281, de 24 de noviembre del 1995.
- Ley 29/1988, de 13 de julio, reguladora de la Jurisdicción Contencioso-administrativa, BOE núm. 167, de 14 de julio de 1998.

Jurisprudència:

- Sentencia de 20 de noviembre de 2008, de la Audiencia Provincial de Barcelona (Sección 9ª), ARP 2009/28.
- Sentencia núm. 13/2013, de 20 de noviembre, del Tribunal Supremo (Sala de lo Contencioso Administrativo), RJ 2013/8339.

— Sentencia núm. 1246/2009, de 30 de noviembre, del Tribunal Supremo (Sala de lo Penal, Sección 1ª), RJ 2009/5963.

Reals Decrets de concessió de l'indult:

— Real Decreto 410/2012, de 17 de febrero, por el que se indulta a Don Fernando Cea López.

— Real Decreto 411/2012, de 17 de febrero, por el que se indulta a Don Manuel Farre Muñoz.

— Real Decreto 414/2012, de 17 de febrero, por el que se indulta a Don Jordi Perisse Bresco.

— Real Decreto 415/2012, de 17 de febrero, por el que se indulta a Don Joan Salva Páez.

— Real Decreto 1602/2012, de 23 de noviembre, por el que se indulta a Don Fernando Cea López.

— Real Decreto 1604/2012, de 23 de noviembre, por el que se indulta a Don Manuel Farre Muñoz.

— Real Decreto 1606/2012, de 23 de noviembre, por el que se indulta a Don Jordi Perisse Bresco.

— Real Decreto 1609/2012, de 23 de noviembre, por el que se indulta a Don Joan Salvá Paez.

— Real Decreto 1668/2012, de 7 de diciembre, por el que se indulta a Don Ramón Jorge Ríos Salgado.

— Real Decreto 85/2013, de 1 de febrero, por el que se indulta a Doña Emilia Soria.

Monografies:

— LLORCA ORTEGA, J., *La ley de indulto (Comentarios, Jurisprudencia, Formularios y notas para su reforma)*, 2ª edición, Ed. Tirant lo Blanch, Valencia, 1997.

— RODRIGUEZ DEVESA, J.M., *Derecho Penal Español. Parte general*, Ed. Dykinson, Madrid, 1994.

— QUINTERO OLIVARES, G., MORALES PRATS, F., *Comentarios al Nuevo Código Penal*, 4ª edición, Ed. Thomson Aranzadi, Navarra, 2005.

Articles doctrinals:

- BUENDÍA CANOVAS, A., “La necesaria derogación de la institución del indulto”, *Diario La Ley*, núm. 8379 (2014).
- DOVAL PAÍS, A., “Las concesiones de indultos en España (2000-2008)”, *Revista Española de Investigación Criminológica*, Artículo 5, núm. 9 (2011).
- GRUPO DE ESTUDIOS DE POLÍTICA CRIMINAL, “Una alternativa a algunas cuestiones penales utilitarias: indulto, prescripción, atenuante de dilaciones indebidas y conformidad procesal”, Madrid, 2012.
- LINDE PANIAGUA, E., “El indulto como acto de administración de Justicia y su judicialización. Problemas, límites y consecuencias”, *UNED. Teoría y realidad Constitucional*, núm. 5 (2000).
- MADRID PÉREZ, A., “El indulto como excepción. Análisis de los indultos concedidos por el Gobierno Español durante 2012”, *Revista Crítica Penal y Poder*, núm. 6 (2014).
- MAGRO SERVET, V., “Particularidades de la medida de Gracia del Indulto frente a las decisiones del Poder Judicial”, *La Ley Penal*, núm. 103 (2013).
- MARTÍNEZ NIETO, A., “El indulto kamikaze como prerrogativa de gracia”, *Tráfico y Seguridad Vial*, núm. 180 (2014).
- SÁNCHEZ-VERA GÓMEZ-TRELLES, J., “Una lectura crítica de la Ley de Indulto”, *InDret* (2008).
- SEQUEROS SAZATORNIL, F., “El control sobre la razonabilidad del indulto desde el plano constitucional”, *Diario La Ley*, núm. 6347 (2005).
- VELASCO CABALLERO, F., “El control del indulto: entre gobierno y justicia”, *El Derecho*, 2014.

VII. ABREVIACIONES

Art[s].: *Article [s]*.

ARP: *Aranzadi Repertorio Penal*.

BOE: *Boletín Oficial del Estado*.

CE: *Constitució Espanyola*.

Cit.: *Citat a .../Citat per ...*, segons el context.

CP: *Codi Penal*.

Ed[s]/ed[s].: *Edició/Editorial/Editor[s]*, segons el context.

LECrím: *Real Decreto de 14 de septiembre de 1882, aprobatorio de la Ley de Enjuiciamiento Criminal*.

LRJPA: *Ley 30/1992, de 26 de noviembre, de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común*.

núm.: *número*.

p[p].: *pàgina[s]*.

RD: *Real Decret*.

Rect.: *Rectificat/rectificació*.

RJ: *Repertorio de jurisprudencia*.

RP: *Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario*.

TS: *Tribunal Suprem*.

STS: *Sentencia del Tribunal Suprem*.